

4^e Forum voor figurentheater - verslag

Naar jaarlijkse gewoonte presenteerde Het Firmament op Paasmaandag het Forum voor figurentheater. Negentig deelnemers kwamen in Erfgoedcentrum Lamot (Mechelen) samen om te luisteren en kijken naar lezingen, voorstellingen en gesprekken met gasten uit binnen- en buitenland. Het centrale thema van de dag was 'opleidingen'. De gastvrouw was Libelia De Splenter (Studio Brussel).

Veerle Wallebroek (algemene leiding Het Firmament) heette iedereen welkom en gaf een woordje uitleg bij de nieuwe locatie die Het Firmament binnenkort bertrekt: de Brusselpoort. Wannes Deleu (communicatie en educatie bij Het Firmament) lichtte kort toe waarom 'opleiding' als centraal thema werd gekozen.

Daarna was het de beurt aan Jacqueline van Leeuwen, medewerker van Faro, die een beeld schetste van het onderwijsbeleid van de Vlaamse overheid. Daarbij stonden de verschillende onderwijsgraden en de beroepscompetenties centraal. Deze vaardigheden zouden de centrale sleutel moeten gaan vormen om terecht te kunnen op de arbeidsmarkt. Om dit mogelijk te maken, stelt de overheid zowel een ervarings- als een bekwaamheidsbewijs voor, dat via officiële kanalen getest en geverifieerd kan worden. Wanneer we dit systeem toepassen op het figurentheater, komen enkelen vragen meteen naar voor. Moet er een specifieke opleiding komen? In welke mate is dit idee realistisch? Zijn er andere mogelijkheden? Het antwoord op deze vragen is complex en zou heel wat inspanningen vragen van de overheid, de onderwijzers en de studenten. Een alternatief, dat een maatstaf zou kunnen zijn voor een verdere uitbouw van een specifieke opleiding, moet volgens Jacqueline van Leeuwen gezocht worden in een opname van het figurespel in diverse andere richtingen. Opleidingsonderdelen, afstudeerrichtingen, stages en workshops kunnen de start vormen van figurentheateropleiding in opbouw.

Om een zicht te krijgen op hoe een figurespelopleiding zou kunnen werken en wat de mogelijkheden zijn voor de studenten, werd Astrid Griesbach uitgenodigd om een woordje uitleg te geven. Zij is professor aan de Hochschule für Schauspielkunst 'Ernst Busch' Berlijn - afdeling figurentheater hogeschool. Een belangrijk element binnen het curriculum vinden we in het feit dat de oude kunstvormen gekoppeld worden aan de moderne tijd en haar mogelijkheden. De studenten zijn zich heel bewust van de hedendaagse problematieken en worden aangespoord om via hun eigen creatieve ontplooiing een visie te geven op de realiteit. Daarbij staat zowel het dramatische aspect als de toepassing van de beeldende kunst centraal. Via interdisciplinair en kritisch werken worden de studenten klaargestoomd voor de arbeidsmarkt. De combinatie van moderne

animatietechnieken, traditioneel poppenspel en eigen verantwoordelijkheid, vergroten de carrièrekansen van de student/speler op aanzienlijke wijze.

Om de uitleg van professor Griesbach te illustreren, stelden twee studenten van de school in Berlijn hun persoonlijke werk voor. De deelnemers werden getraakteerd op een eigenzinnige en originele invulling van het bijbelse verhaal over de Tuin van Eden. Het hele verhaal speelde zich af onder de rok van een reusachtige vrouwenfiguur, die begeleid werd door gitaargetokkel en sfeerscheppende geluiden. Met beide handen, verzien van velkro en een poppenhoofd, speelde een studente haar interpretatie van Adam, Eva en Lilith.

Ondertussen was het al middag. De lunch werd deze keer op een unieke locatie geserveerd: in de Brusselpoort, de nieuwe locatie van Het Firmament, werden de bezoekers getraakteerd op soep en broodjes.

Een uurtje later zaten de deelnemers opnieuw klaar in Lamot voor het debat over de integratie van figurentheater in de reguliere theateropleidingen. Het haalbaarheidsonderzoek van Het Firmament en een studie van Catherine Cerulus over het aanbod figurentheater in theateropleidingen, vormden het startpunt. Onder leiding van Ann Olaerts, directeur van het VTi, werd de mening gevraagd van vijf personen met een passie voor en/of link met (figuren)theater: Simon Allemeersch (theatermaker), Bob Selderslaghs (acteur/figurenspeler, coördinator lerarenopleiding drama Koninklijk Conservatorium Antwerpen), Karel Van Ransbeeck (Theater De Spiegel), Geert Kestens (coördinator opleiding drama Lemmensinstituut Leuven) en Eliane Attinger (Feikes Huis, NL).

Figurentheater wordt binnen de dramaopleiding maar al te vaak gezien als een randfenomeen, waar studenten weinig tot geen interesse voor tonen. Ook de docenten hebben weinig voeling met de finesses van het figurentheater. De studenten die zich richten op figuren, doen dit vaak vanuit een rebellie ten opzichte van de ongeschreven wetten van het acteren en regiseren. Door een nieuw medium aan te snijden worden de mogelijkheden enorm uitgebreid. Maar zulke reacties kunnen enkel wanneer het figurentheater niet geïnstitutionaliseerd wordt, aldus Allemeersch. Daarnaast moet ook een onderscheid gemaakt worden tussen acteren en produceren van een theateervoorstelling. Een producent kan immers veel vrijer omgaan met de mogelijkheden. Een acteur daarentegen moet grotendeels de regels volgen om te voldoen aan de vereisten van de regisseur.

Daarbij moet wel gesteld worden dat een acteur wel degelijk een eigen profiel kan en moet ontwikkelen. Door het verkennen van de eigen interesses en de basisvaardigheden uit te breiden naar alternatieve vormen van theater, kan zeker een plaats vrij gemaakt worden voor het figurentheater. Kennismaking met het enorm gevarieerde

theaterlandschap kan enkel ten goede komen aan de ontwikkeling van studenten als acteurs. Prospectie en openheid van de docenten speelt hierin een cruciale rol.

Wanneer het figurentheater wordt opengetrokken naar objecten en verrijkt wordt met andere disciplines, wordt de stap naar integratie in de huidige theateropleidingen veel kleiner. Alle studenten moeten immers leren omgaan met de ruimte en kijken hoe zij zich op de meest expressieve manier kunnen uitdrukken. Wanneer deze facetten van de podiumkunsten elkaar raken kan zeker een vruchtbare samenwerking opgebouwd worden. De hybridisering van het theaterlandschap is immers een fenomeen dat niet langs de kant geschoven kan worden. Elke kunstvorm zoekt naar nieuwe mogelijkheden door de link te leggen met verwante vormen. De vooropleiding drama, die in september in Antwerpen van start gaat, kan hierbij een grote steun vormen. De studenten krijgen gedurende een volledig jaar een theaterbad. Alle vormen van expressie en theater worden geïntegreerd in dit kennismakingsprogramma. Ook figurentheater krijgt hierin een plaats.

De grootste uitdaging voor het poppenspel zit niet enkel in het overdragen van kennis. De meest dringende uitdaging vinden we in het oppoetsen van het verouderde imago van het figurentheater. De evoluties in dit genre zijn voorbijgegaan zonder enige aandacht van het publiek, waardoor het beeld van deze discipline grandioos verouderd is. Ook volwassenen lijken moeilijk te bereiken. Eveneens door het vooroordeel dat figuren en poppen enkel voor kinderen zouden zijn. Het tegendeel wordt echter bewezen wanneer we kijken naar het succes van animatiefilms en andere gepopulariseerde vormen van poppenspel.

Het Firmament kan op deze gebieden fungeren als een sluis tussen het theater en het publiek. Door het uitwisselen van expertise en het uitdragen van kennis door bezoeken en stages te stimuleren, kan een groot publiek bereikt worden. Op die manier kunnen ook de competenties duidelijker gedefinieerd worden. De invulling van algemene stellingen als het beeldende koppelen aan het dramatische, de magie van het tot leven brengen van de pop, het onderrichten van manipulatietechnieken en het maken van een eigen beeldende wereld, zijn maar enkele voorbeelden die een concretere invulling zouden kunnen krijgen.

Het debat werd gevolgd door een lezing van Sean Myatt, docent aan de Nottingham Trent University – afdeling Theatre Design (UK), die zijn visie gaf op de figurentheateropleiding in Groot-Brittannië. Hun opleiding in poppenspel is immers enorm populair en dat vertaalt zich ook in verschillende afstudeerrichtingen. In Groot-Brittannië wordt voornamelijk gewerkt rond de materialiteit van het object: De animatie van de dode matere vormt het belangrijkste onderdeel binnen de opleiding aan de universiteit. De opname van figuren in het onderwijzen van theaterontwerp ligt dus voor de hand. De connectie tussen ontwerp, spel en drama is doorheen de jaren geëvolueerd tot een hechte werkgroep. Daarbij wordt altijd uitgegaan van de materialiteit van een

object, waarna men via het materiaal op zoek gaat naar narratieven. Ook hier leren de studenten werken aan hun eigen creatieve wereld en dragen zij zelf de verantwoordelijkheid over hun projecten.

Ter illustratie namen opnieuw twee studenten het woord. Harry Trow en Lucy Hammond van de Nottingham Trent University spraken over hun theaterontwerp voor de voorstelling Grimm. Zij kregen hiervoor beperkte middelen en moesten werken met het materiaal dat aanwezig was in de kelder die hun speelruimte zou worden. Via de interactie tussen hun cast, die bestond uit kinderen en jongeren onder de 21, ontwikkelden zij figuren die de personages uit de sprookjes representeerden. De objecten die aanwezig waren in de speelruimte kregen op die manier een volledig nieuwe invulling, maar behielden eveneens hun oorspronkelijke functie. Deze multifunctionaliteit maakte het voor de spelers soms moeilijk om een karakter te ontwikkelen voor de figuren. Langs de andere kant ervoeren zij dat alles een andere functie kan krijgen, waardoor zij ook zichzelf als acteurs makkelijker konden losmaken van hun eigen persoonlijkheid.

Na de pauze werden de deelnemers nog getraakteerd op een laatste gesprek met twee grote namen uit de figurentheaterwereld. Jan De Wilde en Jan Kieckens vertelden over hun verleden en hun toekomst en op welke manier zij omgingen en omgaan met figuren. In de jaren 60 speelden beide heren bij Het Heel Klein Kunsttheater in Aalst, waar zij gebruik maakten van handpoppen. Improvisatie en brutaliteit vormden de centrale kenmerken van hun spel. De grote nationale doorbraak kwam er echter niet, aangezien hun poppenspel door de toenmalige BRT werd afgewezen. Het feit dat zij niet werkten met vastliggende scripts deed de kans op Vlaamse beroemdheid verdwijnen. Eind jaren 60 gingen de wegen van de spelers uit elkaar.

Tot drie jaar geleden bleven de figuren in de kast. Het was Jan Kieckens die als eerste de figurentheaterkriebels opnieuw te pakken kreeg na een tentoonstelling in Aalst. Toch sloeg hij een heel andere weg in met zijn nieuwe figuren. Hij brengt nu figurenspel voor volwassenen, speelt volgens een vaststaande tekst en gebruikt marionetten. De thematiek is bijgevolg verschoven van schavuitenstreken naar Shakespeare's Richard III. Gezien het grote aantal personages en de moeilijkheidsgraad van de tekst, worden de marionetten live gemanipuleerd, maar wordt er wel gebruik gemaakt van een opgenomen verhaal. Op deze manier werden Jan Kieckens, die zorgt voor de manipulatie en Jan De Wilde, die de stem verzorgt, opnieuw verenigd in het figurentheater.

Als afsluiter van deze boeiende dag vol figurentheater konden de deelnemers nog genieten van de voorstelling Pluk en Ruk door Roos Hoogland. Deze productie van Feikes Huis, waarbij een prinses op een vuilnisbelt het hart van een prins probeert te veroveren in een hallucinante droom, zorgde voor een vrolijke afsluiter, die dadelijk te ton zette voor de receptie.